

Такризи

мушовири илмӣ Комилзода Д.Қ. доктори илмҳои кишоварзӣ, академики АИКТ ба диссертатсияи Бобозода Оятуллои Сафаралӣ дар мавзӯи «Омӯзиши муқоисавии сифатҳои маҳсулнокии мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм ва популятсияҳои маҳаллӣ дар шароити ҷануби Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯйи ихтисоси 06.02.10 – зоотехнияи хусусӣ, технология ва истеҳсоли маҳсулоти чорводорӣ.

Соҳаи парандапарварӣ дар баланд бардоштани иқтисодиёти ҷумҳурӣ ва амнияти озуқавории кишвар аҳамияти махсус дорад. Дар шароити имрӯза бо маҳсулоти паранда таъмин намудани аҳоли яке аз равандҳои афзалиятнок ба ҳисоб меравад, гарчанде, ки сол аз сол саршумор ва маҳсулоти соҳа зиёд шуда, дар ин самт пешравиҳо ба мушоҳида мерасад, аммо бо гӯшти паранда таъмин намудани аҳоли, махсусан бо гӯшти мурғи марҷон ҳоло ҳалли ҳудро наёфтааст. Инро ба назар гирифта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба рушди соҳаи парандапарварӣ аҳамияти махсус медиҳад.

Мурғи марҷонпарварӣ сарчашмаи асосии афзоиши истеҳсоли гӯшти парҳезии паранда бо сифати баланд мебошад. Солҳои охир самаранокии парвариши мурғи марҷон нишон медиҳад, ки дар байни дигар намуди гӯшти паранда, гӯшти мурғи марҷон ҷои махсусро ишғол мекунад. Мувофиқи хусусиятҳои биологӣ ва иқтисодӣ он яке аз намудҳои назарраси парандаҳои равияи гӯштӣ мебошад. Мурғони марҷон дорои захираҳои зиёд мебошад, онҳо гӯшти парҳезӣ ва табобатӣ, баромади баланди маҳсулоти қисмҳои хӯрданибоб барои ҳар як воҳиди вазни зинда доранд.

Кори пешниҳодшуда оид ба омӯзиши сифатҳои маҳсулнокии мурғи марҷони зот ва популятсияҳои маҳаллӣ бо мақсади баланд бардоштани истеҳсоли гӯшт, сифати он ва зиёд шудани самаранокии соҳа равона карда шудааст.

Мақсади таҳқиқот омӯзиши муқоисавии хусусиятҳои маҳсулнокии мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм ва популятсияҳои маҳаллӣ, муайян ва парвариш намудани онҳо барои истеҳсоли тухми инкубатсионӣ ва гӯштдар шароити ҷануби Тоҷикистон мебошад.

Барои расидан ба ин мақсад, вазифаҳои зерин муқарар карда шуданд:

- омӯзиши маҳсулнокии мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ ва зоти сафеди қафаси синапахм;
- омӯзиши сарфи хӯрок барои вазнафзункунӣ ва истеҳсоли тухм;

- баҳодиҳии нишондиҳандаҳои миқдорӣ ва сифатии маҳсулнокии тухмию ғуштии мурғи марҷон ва омӯзиши хусусиятҳои рушди узвҳои дарунӣ;
- самаранокии иктисодӣ

Навгони илмӣ дар он аст, ки аввалин маротиба дар шароити ҷануби Тоҷикистон парвариш ва маҳсулнокии мурғи марҷони популятсияҳои гуногун муайян карда шуд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот барои муайян кардани захираҳои иловагӣ, баланд бардоштани истеҳсоли маҳсулоти мурғи марҷонпарварӣ бо иқтидори ирсии маҳсулнокии мурғи марҷон аз популятсияҳои гуногун мебошад. Дар асоси натиҷаи таҳқиқот оид ба парвариши мурғи марҷони зоти сафеди қафаси синапахм ва популятсияҳои маҳаллӣ ба хоҷагидорон тавсияҳо дода шуд.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар хоҷагиҳои истеҳсолӣ, деҳқонӣ (фермерӣ) ва хоҷагиҳои ёрирасони шахсии Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешаванд.

Аз маълумотҳои бадастовардаи унвонҷӯй бармеояд, ки хангоми санҷиши морфологӣ нишондиҳандаҳои вазни тухм, индекси сафедӣ, зардӣ ва ғафсии пӯчоки тухми мурғимарҷони сафеди қафаси синапахм мутаносибан нисбат ба популятсияҳои маҳаллӣ зиёд аст. Нишондиҳандаҳои зичии тухм, вазни нисбии сафедӣ, зардӣ ва пӯчок дар ғурӯҳҳо фарқи зиёд надошта ба меъёр мувофиқ аст.

Натиҷаи омӯзиши инкубатсияи тухмҳои мурғи марҷони зоти сафеди қафаси синапахм- и аз Россия ба ҷумҳурӣ воридкардашуда ва популятсияҳои маҳаллии ноҳияи Ёвон ва Данғара нишон дод, ки вазни тухми мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ нисбати кросси воридшуда 7-8% бо саҳеҳият кам мебошад. Аммо дар бордоршавии тухмҳо ва баромади ҷӯчаҳои солим фарқияти бисёр мавҷуд нест.

Таҳлили натиҷаҳои таҳқиқоти муалиф аз он далолат медиҳад, ки ҷавонаҳои мурғи марҷони популятсияи ноҳияи Ёвон дар давраи парвариш то 17 ҳафта солиммонии хуб ва назар ба дигар популятсияҳо бартарӣ доштанд.

Унвонҷӯй қайд намудааст, ки вазни зиндаи ҷӯчаҳои мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм дар синни якшабонарӯзагӣ 58,2г- ро ташкил дод, ки ин нисбат ба популятсияҳои маҳаллӣ бартарӣ дорад ва дар давраи таҷриба (аз 1 то 17 ҳафта) вазни ҷавонаҳои мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм нисбат ба мурғони марҷони маҳаллӣ зиёд мебошад.

Муалиф муайян намудааст, ки натиҷаҳои анатомии қассобишудаи нимтанаи мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм аз ҳамрадифони

популятсияҳои маҳаллӣ бартарӣ дорад. Аз нишондоҳои таҳқиқотҳо бар меояд, ки дар гурӯҳи мурғи марҷони зоти сафеди қафаси синапахм вазни нимтозашудаи бадан нисбат ба популятсияҳои маҳаллии ноҳияи Ёвон 0,6% ва ноҳияи Данғара 0,8% бартарӣ дида мешавад. Вазни тозашудаи бадани мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллии ноҳияҳои Ёвон ва Данғара дар қиёс бо мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм кам буд.

Унвонҷӯй қайд менамояд, ки оид ба баҳодиҳии сифати гӯштвипиёба, ҳолҳои миёна дар пиёбаи мурғи марҷон онқадар фарқкунанда нест, аммо ин нишондод доир ба гӯшт дар мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм нисбат ба парандаҳои маҳаллӣ зиёдтар дида мешавад.

Аз тарафи унвонҷӯй муайян карда шудааст, ки вазни зиндаи мурғи марҷон дар синни 210 рӯз, аз он ҷумла нарина аз 8,65 то 8,98 кг ва модина аз 4,40 то 5,06 кг-ро ташкил намуд. Аз ин бар меояд, ки вазни зиндаи мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм нисбат ба мурғони марҷони популятсияҳои маҳаллӣ, наринаҳо 2,9-3,7% ва модинаҳо 8,9-13,0% зиёд мебошад.

Унвонҷӯй исбот намудааст, ки дар давраи маҳсулноки тухмнокии миёна ба 1 сар мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм 63 донро ташкил намуд, ки ин назар ба популятсияҳои маҳаллӣ аз 12,7 то 22,2 % бештар мебошад.

Аз натиҷаҳои бадастомада хулоса намудан мумкин аст, ки вазни тухмҳои инкубатсионии мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллии ноҳияҳои Ёвон ва Данғара дар муқоиса ба мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм кам мебошад. Таҳқиқот муайян намуд, ки бордоршавии тухмҳо дар гурӯҳи мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм нисбат ба парандаҳои маҳаллӣ зиёд аст, инчунин фоизи баромади ҷӯҷаҳои солим дар гурӯҳи номбурда дар қиёс ба мурғони марҷони маҳаллӣ зиёд буд.

Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки натиҷаҳои илмӣ таҳқиқоти гузаронидаи Бобозода Оятуллои Сафаралӣ дар санҷиши истехсоли пурра тасдиқ гардидааст.

Таҳлили маълумотҳои самаранокии парвариши мурғи марҷони зоти сафеди қафаси синапахм ва популятсияи маҳаллӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки тухмнокии миёнаи мурғи марҷони сафеди қафаси синапахм 73,1 дон буд, ки ин нисбат ба парандаи маҳаллӣ 9,4% зиёд аст.

Таҳлилҳо аз он далolat намуд, ки даромад аз фурӯши 1 сар мурғи марҷони зоти сафеди қафаси синапахм 140,8 сомони ро ташкил медиҳад, ки ин нисбат ба популятсияи маҳаллӣ, мутаносибан 8,1 сомонӣ зиёд аст.

Фоидаи соф аз парвариши 1 сар мурғи марчони зоти сафеди қафаси синапахм 66,96 сомонӣ буд, ки дар муқоиса ба мурғи марчони маҳаллӣ 4,5 сомонӣ зиёд аст ва аз ҷиҳати иқтисодӣ самаранок мебошад.

Натиҷаи таҳқиқот муайян намуд, ки ғоиданокии (рентабельность) парвариши мурғи марчони сафеди қафаси синапахм (90,7%) нисбат ба популятсияи маҳаллии ноҳияи Ёвон 8,5% зиёд мебошад ва аз нигоҳи иқтисодӣ ба мақсад мувофиқ аст.

Бо назардошти муҳимият, нағзони илмӣ ва асоснокии маълумотҳои дар боло зикргардида қори илмии Бобозода Оятуллои Сафаралӣ дар мавзӯи «Омӯзиши муқоисавии сифатҳои маҳсулнокии мурғи марчони сафеди қафаси синапахм ва популятсияҳои маҳаллӣ дар шароити ҷануби Тоҷикистон» аз рӯйи ихтисоси 06.02.10. - зоотехнияи хусусӣ, технология ва истеҳсоли маҳсулоти ҷорводорӣ барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзодии илмҳои кишоварзӣ ба талаботҳои пешниҳодгардидаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ буда, барои дифо тавсия дода мешавад.

Мушовири илмӣ:

д.и.к, академики АИКТ

Ҳасидик
ҶСР

Ҷамилзода

Комилзода Д.Қ.

Азиева М.